

PREGLED STANJA: VPLIV PANDEMIJE COVID-19 NA STORITVE OBRAVNAVE IN POMOČI UPORABNIKOM DROG TER NA TRG DROG V SLOVENIJI

Zaradi izbruha pandemije COVID-19 je bil v začetku meseca aprila po območnih enotah NIJZ narejen hitri pregled stanja programov obravnave in pomoči, namenjenih uporabnikom drog, ter trga drog. Nevladnim organizacijam, centrom za preprečevanje in zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog, policiji in nekaterim drugim ustanovam smo posredovali pet kratkih vprašanj, s katerimi smo želeli oceniti prvi vpliv epidemije COVID-19 na tem področju: (1) ali NVO/ključna institucija, ki dela z uporabniki drog, izvaja vse svoje programe (katere ne izvajajo in zakaj), (2) s kakšnimi težavami se NVO/ključna institucija sooča v povezavi s pandemijo COVID-19, (3) ali je zaradi sprejetih ukrepov uporabnikom otežen ali celo onemogočen dostop do programov, (4) kakšne spremembe opažajo pri ponudbi drog (dostopnost, cena, pojav novih drog) in načinih uporabe, (5) katere težave, stiske v največji meri zaznavajo med uporabniki drog v povezavi s pandemijo COVID-19.

V nadaljevanju je predstavljen povzetek vseh odgovorov, ki so nam jih posredovale različne ustanove.

CPZOPD in SPO

Centri za preprečevanje in zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog so zaradi ukrepov za zajezitev pandemije COVID-19 prilagodili svoje delo, in sicer uporabniki prejemajo predpisano terapijo na dom za daljše obdobje, kontrolnih terapevtskih pregledov in rednih kontrolnih urinskih testov na PAS ne izvajajo, osebne obravnave se ne izvajajo oziroma se izvajajo po telefonu. CPZOPD Slovenj Gradec delo izvaja na terenu z mobilno enoto.

Na splošno CPZOPD opažajo, da so uporabniki bolj urejeni, uporaba PAS se ni povečala. Opažajo pa porast strahu in anksioznosti. Porast strahu zaznavajo tudi v SPO pri ZD Ravne na Koroškem, kjer poleg tega zaznavajo tudi zlorabo zdravil, bodisi uporabo večjih količin od predpisanih bodisi uporabo dodatnih zdravil, pridobljenih na črnem trgu. V nekaterih CPZOPD beležijo porast uporabnikov; tako je npr. CPZOPD Slovenj Gradec v svoje programe vključil pet novih uporabnikov, kar predstavlja več kot 10 % porast. Upad ponudbe na trgu drog in prepoved gibanja v druge občine sta ključna razloga za vključitev v programe pri novo vključenih osebah.

V splošnem uporabnikom CPZOPD največjo težavo predstavlja ukinitev javnega prometa, zaradi česar številni uporabniki ne morejo priti po terapijo. Ponekod zato uporabnikom terapijo na dom dostavljajo nevladne organizacije.

NVO - nizkopražni programi

Dnevne centre so NVO po odredbi MDDSZEM zaprle, so pa uporabnikom na voljo prek telefona, e-pošte, različnih video povezav itn. Izmenjava sterilnega materiala poteka prilagojeno, brez osebne stika. NVO sterilni material po predhodnem dogovoru z uporabniki pripravijo na posebnem mestu pred dnevnim centrom, kjer ga uporabniki ob dogovorjenem terminu prevzamejo. Izdaja sterilnega materiala poteka tudi na terenu s kombiji ter tudi v nekaterih lekarnah. Ob prvih dneh pandemije so NVO zaznavale, da uporabniki prevzemajo večje število sterilnega materiala naenkrat.

Terensko delo večina NVO izvaja, opustile so ga le posamezne NVO.

Večina NVO je ohranila število uporabnikov, v nekaj primerih se je to celo povečalo, predvsem na račun terenskega dela. Zaradi sprejetih omejitev pa se je zmanjšalo število stikov. NVO tudi opozarjajo, da kvaliteta stikov prek telefona, ni enakovredna stiku v živo. Mnogi uporabniki nimajo možnosti vzpostaviti stika prek

video povezav, številni tudi nimajo prostora, kamor bi se lahko umaknili in opravili zasebni telefonski pogovor. NVO opozarjajo tudi, da nekaterih ciljev v tem času ni možno dosegati, saj so številne ustanove zaprle svoja vrata, tako nekateri programi ne sprejemajo novih uporabnikov (npr. uporabnike ni mogoče napotiti na zdravljenje, v komuno itn..). Na splošno NVO ocenjujejo, da so uporabniki dobro seznanjeni z informacijami glede prenosa okužbe z virusom SARS-CoV-2 ter z zaščitnimi ukrepi.

NVO zaznavajo številne stiske uporabnikov; najpogosteje poročajo o pomanjkanju zaščitne opreme, predvsem o pomanjkanju mask in dezinfekcijskih sredstev, po katerih uporabniki zelo sprašujejo. Zaradi zaprtja nekaterih ZD in ukinitve javnega prometa je otežen dostop do zdravstvenih storitev, ponekod so zaznane težave s prevozovanjem ran, otežen je dostop do substitucijske terapije, pogoste so tudi finančne stiske, saj so številni uporabniki ostali brez vseh finančnih sredstev, do katerih so prej prišli z beračenjem, prodajo časopisa Kralji ulice. Zaradi zaprtja barov, avtobusnih in železniških postaj in javnih stranišč je mnogim uporabnikom onemogočen tudi dostop do stranišč in pitne vode. V Ljubljani so NVO poročale tudi o težavah z vključevanjem novih uporabnikov v substitucijsko terapijo. Pojavile so se potrebe po praktični pomoči, po dostavi zdravil, hrane, pomoč pri urejanju denarne socialne pomoči, vključevanju v substitucijsko terapijo. Za skupino brezdomcev se pandemija izraža v izgubi storitev, ki so jih izvajali dnevni centri (vzdrževanje higiene in pranje garderobe). Poleg tega so pri uporabnikih prisotni tudi občutki izolacije in osamljenosti, številne NVO so poročale o porastu težav, tudi nasilja, v družinskem okolju.

NVO - visokopražni programi

Tudi visokopražni programi so svoje delo prilagodili novim razmeram. Dnevni in sprejemni centri so sicer zaprti, vendar so svetovalci uporabnikom na voljo prek telefonov, e-pošte, različnih video povezav, socialnih omrežij. Prek teh omrežij objavljajo tudi različna gradiva. Na ta način programi izvajajo svetovalno delo, skupinsko delo, edukativne delavnice. Ne izvajajo se preventivno delo po osnovnih in srednjih šolah. V bivanjskih programih so omejili fizične stike uporabnikov s svojci. Zaposlene so razporedili v time, ki se izmenjujejo, da bi tako zmanjšali možnosti okužb. V nekaterih bivanjskih programih (Reintegracijski center Pristava pri Trziču) so zagotovili tudi prostore za izolacijo ob morebitnih okužbah.

Poleg prilagajanja delovnih pogojev novim razmeram se tudi visokopražni programi soočajo s pomanjkanjem zaščitnih sredstev, kot so razkužila za roke, maske in rokavice. Nekaterim zaposlenim je zaradi ukinitve javnega prometa treba zagotoviti prevoz na delo. Nekateri programi se soočajo s finančnimi težavami, pogodbe z MZ, na osnovi katerih bi prejeli sredstva za izvajanje določenih programov, namreč niso sklenjene. Za zdaj ni upada v številu uporabnikov, v nekaterih programih so zaznali celo porast. Ocenjujejo pa, da v prihodnje do upada lahko pride, saj ne bo napotitev iz šol, sodišč, CSD-jev itn. Ocenjujejo tudi, da bi do upada uporabnikov lahko prišlo v programih rehabilitacije, saj pogovor prek telefona za mnoge uporabnike predstavlja oviro (slab signal, nimajo prostora za umik ob zasebnih pogovorih itn.). Tudi sicer visokopražni programi opozarjajo, da stiki prek telefona ne morejo popolnoma nadomestiti osebnega stika. Uporabniki se prek telefona pogovarjajo težje, razgovori so drugačni. Zaznavajo porast uporabnikov, ki iščejo informacije za prvo socialno pomoč ter informacije v povezavi z zaposlitvijo: odpovedi, čakanje na delo, delo od doma, kje in kako si urejajo posamezne pravice. V programih za otroke in mladostnike se zaznava porast potreb po učni pomoči, v bivanjskih programih pa zaznavajo stiske uporabnikov zaradi prekinjenih fizičnih stikov s svojci in otroki.

Pri uporabnikih zaznavajo predvsem stiske, ki so vezane na izoliranost med časom pandemije in ujetost v trenutno situacijo, kot so: pomanjkanje socialnih stikov, ujetost v domačem okolju brez možnosti umika, povečujejo se težave povezane z odnosi v družini, tudi porast nasilja v družini, pomanjkanje možnosti za urejanje težav (ni možnosti selitev, iskanja najemniških stanovanj, ni urejanja namestitvev v zavodih, ni možnosti pomoči specialistov). Večinoma gre za težave, ko so sicer že obstajale, so pa zaradi s pandemijo povezanih omejitev postale bolj izrazite. Težava je tudi, da se je za nekatere uporabnike reintegracija ustavila, preložila za nedoločen čas. Nekateri so bili tik pred pridobitvijo zaposlitve in bivališča, za njih je to obdobje najtežje. Pri uporabnikih je v splošnem opazna večja prisotnost nerveze, strahu pred prihodnostjo, anksioznosti, negotovosti. Del uporabnikov se sooča tudi s finančnimi težavami.

Centri za socialno delo, zavodi za zaposlovanje

Podobno kot druge ustanove so tudi centri za socialno delo in zavodi za zaposlovanje svoje delo prilagodili, uporabnikom so na voljo prek e-pošte in telefonov. CSD-ji največ težav zaznavajo v povezavi z zastojem izvajanja različnih programov in sprejemov na zdravljenje. Sicer pa se uporabniki drog na CSD obračajo predvsem zaradi uveljavljanja pravice do denarne socialne pomoči ter drugih socialnih transferjev (subvencija najemnine, boni za javno kuhinjo). Zavodi za zaposlovanje pa v splošnem beležijo precejšnji porast brezposelnosti.

Trg drog

Na območju Koroške regije policija ne zaznava sprememb glede ponudbe drog, dostopnosti in cen. Prav tako ne zaznava pojava novih drog. Uporabniki pa so poročali, da je ponudba na črnem trgu upadla in da je dostop do drog težji kot sicer.

Na območju Maribora težav z dostopnostjo drog ni, čeprav uporabniki poročajo, da so se zvišale cene, največ za gram kokaina, in sicer je cena višja za 10 evrov. Uporabniki poročajo tudi, da se na ulicah prodaja »sintetični beli«, ki ga je v izobilju. Na območju Ptuja naj bi se nekoliko zmanjšala ponudba, predvsem je zelo težko kupiti različne tablete/zdravila. Uporabniki težave s prepovedjo gibanja med občinami rešujejo s pošiljanjem prepovedanih drog prek pošte oziroma poštnih pošiljk.

Na območju Celja uporabniki ne poročajo o spremembah v dostopnosti, kvaliteti in ceni drog, so pa NVO opazile, da so nekateri uporabniki nastale razmere izkoristili za kazniva dejanja, kot so tatvine, vlomi.

Na območju Ljubljane se še vedno najpogosteje uporabljajo konoplja, kokain in heroin ter zdravila, in sicer predvsem benzodiazepini. Pri načinu uporabe ni sprememb, nekateri uporabniki sicer raje kadijo kot injicirajo, še vedno se prakticira tudi skupinsko kajenje »jointov«. Po poročanju uporabnikov naj bi cene drog ostale nespremenjene. Cena za gram heroina naj bi znašala od 20 do 25 evrov, za kokain pa 70 evrov. Pojava novih drog ne zaznavajo.

Na območju Kranja se dostopnost do drog in cene drog niso spremenile, občasno so manjša nihanja v kvaliteti. Dobava drog iz Ljubljane poteka nemoteno. V precejšnji meri se uporabljajo zdravila na recept in substitucijska zdravila.

Na območju Nove Gorice niti policija niti uporabniki ne poročajo o spremembah glede dostopnosti in cene drog. Tudi na območju Novega mesta ne zaznavajo sprememb.

Na območju Kopra se uporablja heroin, kokain in benzodiazepini. Zaznali so manjšo uporabo benzodiazepinov, predvsem formidala, ki prihaja iz Srbije. NVO menijo, da je do tega prišlo zaradi motene oskrbe. V načinu uporabe ne zaznavajo sprememb. Cena drog je stabilna, in sicer gram heroina stane od 40 do 50 evrov, gram kokaina pa od 80 do 100 evrov. Policija na območju Obale ne zaznava sprememb, droge so dostopne, cena ostaja enaka. Policija je v tem času zasegla tudi manjše količine konoplje in heroina.

Pripravila: *Andreja Drev*

Pri pripravi poročila so sodelovali sodelavci iz OE NIJZ (navedeni po abecednem vrstnem redu): *Branka Božank, Danijela Čutura-Sluga, Doroteja Kuhar, Ines Kvaternik, Primož Osek, Marjeta Peperko, Tjaša Prinčič, Darja Zupan, Vanja Žmak*

Informacije, navedene v poročilu, so prispevali: *Društvo Projekt Človek, ArsVita, Inštitut Vir, Center za preprečevanje odvisnosti NIJZ OE MB, Društvo Žarek, Reintegracijski center Pristava pri Trziču, Labirint Kranj, Društvo Stigma, JZ Socio, Društvo Pot, Zavod NewPrevent, Društvo Svit, Društvo PoMoč, Društvo Srečanje, Društvo Šent, Društvo Zdrava pot, Združenje DrogArt, CPZOPD Slovenj Gradec – mobilna enota, CPZOPD Celje, CPZOPD na Obali, Skupnostna Psihiatrična obravnava pri ZD Ravne na Koroškem, PU Koper, Policijska postaja Dravograd, Policijska postaja Ravne na Koroškem, PU Nova Gorica, CSD Celje CSD Kranj, CSD Jesenice, CSD Škofja Loka, Uradzadelo Kranj, LAS Škofja Loka, LAS Kranj, LAS Bled in Gorje.*

Nacionalni inštitut za javno zdravje
Trubarjeva 2, 1000 Ljubljana
Telefon: + 386 1 2441 400
E-pošta: info@nijz.si
Gradivo je dostopno na: <https://www.nijz.si/>

